

Azərbaycançılıq ideyasının reallaşmasında islam həmrəyliyi - praktik və nəzəri aspektlər, Azərbaycanın dövlət siyasəti...

I yazı

İradə Sarıyeva

Azərbaycançılıq ideyası o qədər çoxşaxəli, zəngin və geniş əhatəlidir ki, bura milli-mənəvi, dini, tarixi, ictimai-siyasi və sair sahələr daxildir. Əhalisinin 95 faizə qədərini müsəlmanlar təşkil edən Azərbaycanda islam dini ilə yanaşı, digər dinlərin, konfessiyaların təmsilçilərinə də nümunəvi tolerant münasibət bəslənir.

Azərbaycan bütün dövrlərdə, xüsusən də müstəqillik əldə etdikdən sonra islami dəyərlərə sahib çıxıb və dini dəyərlərimizi azərbaycançılıq ideyasının ayrılmaz tərkib hissəsinə çevirib. Azərbaycançılıq ideyasının bölünməz parçası olan islami dəyərlər ölkəmizdə çox yüksək səviyyədə qorunur, təbliğ edilir, yaşadılır.

“Azərbaycan islam həmrəyliyinə möhkəmləndirilməsi işinə öz töhfəsini verir və böyük səylər göstərir. Azərbaycan İslam aləminin birləşməsi və bəzi ölkələr arasında mövcud olan problemlərin həlli istiqamətində hər zaman öz əlavə səylərini göstərməyə hazırdır”. Bu fikirlər Prezident İlham Əliyevə məxsusdur. Prezidentin bu fikirləri İslam dünyasını həmrəyiyə səsləyən, müsəlman aləmini birləşdirməyə xidmət edən bir mesajdır. Hesab edirik ki, başqa islam dövlətləri bu mesajı yüksək dəyərləndirməli və islam həmrəyliyinə töhfələr verməlidirlər. Amma təəssüf ki, Azərbaycandan fərqli olaraq, bir çox müsəlman ölkəsindən bu çağırışları duya bilmirik.

“Azərbaycan türk-islam mədəniyyəti azərbaycanlıların əsrlərdən gələn milli dövlətçilik ideologiyasının...”

Azərbaycançılıq ideyasının reallaşmasında islam həmrəyliyinə nəzəri və praktik cəhətdən rolunun danılmaz olduğu məlumdur.

Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Vahid Ömərrov qeyd edir ki, azərbaycançılıq ideya sistemində islam dini dəyərlərinin mühüm yeri və əhəmiyyəti var. “Azərbaycançılıq və dünyəvilik, müasirlik, avropalaşmanı, tərəqqini, milli birlik kimi ideyaları özündə birləşdirən Azərbaycan türk-islam mədəniyyəti azərbaycanlıların əsrlərdən gələn milli dövlətçilik ideologiyasının, azərbaycançılıq ideyasının, dini-mənəvi dəyərlərin bərpasını və inkişafını tələb edir. İslam dini dəyərləri azərbaycanlıların mənəvi varlığının ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilib, türk-islam mədəniyyəti isə əsrlər boyu azərbaycanlıların inkişafına güclü təsir edən amil olub”

“Milli ideologiyada islamla bağlı məqamları qoruyub saxladı, azərbaycançılıq dövlət ideologiyası səviyyəsinə yüksəldi...”

V.Ömərrovun bildirdiyinə görə, Azərbaycan xalqının mədəniyyətini, mənəviyyatını, həyat tərziyi islam dini-mənəvi dəyərləri olmadan təsəvvür etmək çətindir. “Azərbaycan xalqı həm ümumi islam mədəniyyəti, həm də xüsusi, spesifik Azərbaycan mədəniyyətinin daşıyıcısıdır. İslam mədəniyyəti orbitinə daxil olan xalqların sintezi bir sıra müsəlman xalqlarını birləşdirən ümumi, vahid olan mədəniyyət yaradıb ki, bu da uzun əsrlər üçün həmin xalqların dünyagörüşünü, ənənələrini, həyat tərziyi, mənəvi norma və ideallarını, psixologiyasını, ictimai təsisatlarını və davranış modellərini müəyyən edib. İslam mədəniyyəti XIX-XX əsrlərdə formalaşan milli mədəniyyətə, o cümlədən, milli ideya və milli ideologiyaya güclü təsir göstərib. Məlumdur ki, milli ideologiya yalnız millətin yaranması ilə meydana gəlməyib. Bu ideologiya Azərbaycanın tarixi inkişaf mərhələsindəki milli-mədəni dəyərlərin, o cümlədən, islam dini-mənəvi dəyərlərin təsiri ilə formalaşmış və onların varisi kimi təşəkkül tapıb. Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra milli ideologiya azərbaycançılıqla yanaşı, islam dini-mənəvi dəyərləri də bərpa olundu. Azərbaycan Respublikası milli ideologiyada islamla bağlı məqamları qoruyub saxladı, azərbaycançılıq dövlət ideologiyası səviyyəsinə yüksəldi. Azərbaycançılıq milli ideologiya və milli adət-ənənələrlə bağlıdır. Bu ideologiyada dini-mənəvi dəyərlər də mühüm yer tutur. Demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu yolu tutan Azərbaycanda din dövlətdən ayrı olsa da, dini-mənəvi dəyərlər xalqın mənəviyyatı, dünyagörüşü, həyat tərzi və ideologiyasından ayrılmazdır. Bir sözlə, Azərbaycanda milli və dini ideya üstünlük təşkil edir” - deyir V.Ömərrov qeyd edib.

Dinşünaslar bildirir ki, Azərbaycanda din dövlətdən ayrılır. Ekspertlərə görə, çoxmillətli və çoxkonfessiyalı bir dövlət kimi Azərbaycan Respublikasında həmin ideyaların xalqın ümumi mənafeyi naminə yaxınlığı, müəyyən hüdudlar daxilində əməkdaşlığı və bir-birindən qarşılıqlı səmərəli surətdə

faydalanması mümkün və labüddür. Ekspertlər hesab edirlər ki, məhz bu səbəbdən dövlət daim sübuta yetirməyə çalışır ki, onun götürdüyü dünyəvi inkişaf yönümü dinlə mənəviyyat sahəsində əməkdaşlığı istisna etmir.

Heydər Əliyevin islam həmrəyliyinə verdiyi töhfələr...

V.Ömərov vurğulayır ki, Azərbaycan Respublikasında milli ideologiyanın inkişafında müstəsna xidməti olan Heydər Əliyev xalqımızın milli-mənəvi və islam dini dəyərlərini Azərbaycan xalqının milli sərvəti hesab edirdi. “Ulu Öndər ənənələri, milli, mənəvi və dini dəyərləri ölməz, əbədiyaşar dəyərlər kimi qiymətləndirirdi. O, fəxrlə bəyan edirdi ki, müstəqil Azərbaycan Respublikasında dini, mənəvi və milli adət-ənənələr bərpa edilib.

Heydər Əliyev Azərbaycanda dünyəvi-demokratik cəmiyyət qurulduğunu və dini-mənəvi dəyərlərə qayıdış baş versə də, islamın hakim ideologiya olmasına yol verilmədiyini, sivil dövlət quruculuğu prosesində bütün ümumbəşəri dəyərlərdən, xalqımızın milli mentalitetinə, mənəviyyatına uyğun cəhətləri götürüb tətbiq etməyin vacibliyini göstərirdi. O, Sovet dövründə ateist tərbiyəsinin dini-mənəvi dəyərləri xalqın qəlbindən çıxara bilmədiyini qeyd edirdi. Çoxmillətli dövlət olan Azərbaycanda yaşayan vahid milli ideologiya - azərbaycançılıq ətrafında birləşmiş digər xalqlara, millətlərə dinindən, dilindən, irqindən, siyasi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, islam dininin buyurduğu kimi qardaşlıq, dostluq əlaqələri yaradılması zərurətini diqqətə çatdıran Ulu Öndər dinlərarası münaqişələrə yol verilməməsinə, onların birliyində, qarşılıqlı anlaşmasında islam dini-mənəvi dəyərlərinin dirçəldilməsinin dövlət ideologiyası və mənəvi tərbiyə sahəsində nəzərə alınmasını diqqətə çatdırırdı”.

“Azərbaycan dini-mənəvi dəyərlərə və milli ideologiyaya dair bu qiymətli ideyalardan bəhrələnərək...”

V.Ömərov qeyd edir ki, Heydər Əliyev dini-mənəvi dəyərlərə yüksək qiymət verərək, onun azərbaycançılıq ideologiyasına, vətənpərvərlik tərbiyəsinə güclü təsirini açıqlayırdı. Alimin vurğuladığına görə, Heydər Əliyev göstərirdi ki, islam dini həmişə insanları saflığa, ülvi mənəviyyata dəvət edib. “Qurani-Kərim insanları düzlük, mənəvi paklıq ruhunda tərbiyə edir. Məhz bu dövrdə hər bir azərbaycanlı, hər bir müsəlman, ilk növbədə, islam dininin tövsiyələrindən istifadə edərək öz mənəviyyatını yüksəltməlidir. Mənəviyyatımız nə qədər yüksək olarsa, hər bir insanda, azərbaycanlıda, müsəlmanda vətənə, öz amallarına sədaqət, mənəvi saflıq əhval-ruhiyyəsi nə qədər güclü tərbiyə edilərsə, Azərbaycan da bütün çətinliklərdən o qədər tez və müvəffəqiyyətlə çıxar. Müasir demokratik, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quran Azərbaycan dini-mənəvi dəyərlərə və milli ideologiyaya dair bu qiymətli ideyalardan bəhrələnərək, Ulu Öndərin layiqli siyasi varisi ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə güclü inkişaf yoluna qədəm qoymuş və çətinlikləri, böhranları aradan qaldıraraq uğurla irəliləməkdədir” - deyərək V.Ömərov qeyd edib.

V.Ömərovun sözlərinə görə, Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra milli ideologiya azərbaycançılıqla yanaşı, islam dini-mənəvi dəyərləri də bərpa olundu. Onun qeyd etdiyinə görə, Azərbaycan Respublikası milli ideologiyada islamla bağlı məqamları qoruyub saxladı, azərbaycançılıq dövlət ideologiyası səviyyəsinə yüksəldi. Azərbaycançılıq milli ideologiya və milli adət-ənənələrlə bağlıdır. Bu ideologiyada dini-mənəvi dəyərlər də mühüm yer tutur.

2017-ci ilin Azərbaycan Respublikasında “İslam Həmrəyliyi İli” elan edilməsi...

Azərbaycan dövlətinin islam həmrəyliyinin daha yüksək səviyyədə inkişaf etməsinə böyük töhfələr verdiyi danılmazdır. Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2017-ci ilin Azərbaycan Respublikasında “İslam Həmrəyliyi İli” elan edilməsi qeyd etdiklərimizin bariz nümunələrindən biridir. Sərəncamda qeyd edilirdi ki, Azərbaycan uzun əsrlərdən bəri İslam sivilizasiyasının əsas mərkəzlərindən biri olub. “O, İslam dininin yayılmasında və eyni zamanda, Müsəlman İntibahının bərqərar olmasında mühüm rol oynamışdır. Bütün bunlar Azərbaycan ərazisində ilk vaxtlardan islam dininin maddi və qeyri-maddi irsinin formalaşmasına zəmin yaratmışdır. 743-cü ildə tikilən Şamaxı Cümə məscidi və ölkəmizin muzeylərində saxlanan qədim əlyazmalar bunun bariz nümunəsidir.

Dinlə bağlı sərt qadağaların mövcud olduğu Sovet dövrü Azərbaycanında cəmi 17 məscid fəaliyyət göstərdiyi halda, hazırda onların sayı 2000-i ötüb keçmişdir. Həmin məscidlərin 300-dən çoxu tarixi-mədəni abidə kimi qorunur. Azərbaycan dövlətinin islam dini dəyərlərinə qayğısı sayəsində son illər ərzində islam mədəniyyətinin qiymətli abidələrindən Bibiheybət, Təzəpir, Əjdərbəy, Şamaxı Cümə məscidləri və Gəncə şəhərindəki “İmamzadə” kompleksi əsaslı şəkildə yenidən qurularaq təmir olunmuş, ölkəmizin paytaxtında Cənubi Qafqazın ən möhtəşəm məbədi - Heydər məscidi inşa edilmişdir”.

Sənəddə vurğulanırdı ki, Azərbaycan Respublikası İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının, İSESCO-nun, həmçinin, müsəlman ölkələrini birləşdirən digər mötəbər qurumların üzvü seçilərək İslam aləmi ilə qarşılıqlı faydalı münasibətlər qurmuş, global əhəmiyyətli bir sıra mühüm mədəni forumların təşkilatçısı kimi çıxış edib: “Azərbaycan tolerantlıq mühitinin təşəkkül tapmasına, multikulturalizmin, mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalararası dialoqun qurulmasına, islam dəyərlərinin dünyada təbliğinə

böyük töhfələr vermişdir. Azərbaycanın İslam aləmində qazandığı nüfuz 2009-cu ildə Bakı və 2018-ci ildə Naxçıvan şəhərlərinin islam mədəniyyətinin paytaxtı elan olunmasında öz ifadəsini tapmışdır”.

Bilirik ki, 2017-ci ildə paytaxtımızda IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarının keçirilməsi də Azərbaycan dövlətinin islam həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsi sahəsində növbəti əməli addımlar atması üçün əlverişli şərait yaradır.

Azərbaycan dövlətinin islam həmrəyliyinə daha da möhkəmlənməsinə töhfələri...

Prezident İlham Əliyevin Səncamı ilə 2017-ci ilin Azərbaycan Respublikasında “İslam Həmrəyliyi İli” elan edilməsi həmin dövrdə tanınan islam təhlilçilərinin diqqətini cəlb edirdi və onlar dövlətimizin bu addımına yüksək dəyər verirdi.

Təhlilçilər diqqətə çatdırırdılar ki, indiyədək müsəlman ölkələrini din ətrafında birləşməyə çağıran müəyyən təşəbbüslər göstərilib, lakin Azərbaycan dövlətinin bu təşəbbüsü tamamilə fərqlidir, buradan verilən mesajlar daha mütərəqqi və İslam dünyasının birliyinə nail olmağa hesablanan çağırışlardır. “İslam Həmrəyliyi İli” münasibətilə keçirilən tədbirlərdə Prezident İlham Əliyevin çıxışları, İslam dünyasına verdiyi mütərəqqi mesajlar Azərbaycan dövlətinin islam həmrəyliyinə daha da möhkəmlənməsinə töhfələr verdiyini aydın şəkildə təsdiqləyir. İslam təhlilçiləri haqlı olaraq qeyd edirlər ki, Azərbaycan Prezidenti tarixdə ilk dəfə olaraq İslam dünyasına siyasi mesaj ünvanladı, vahid mövqedən çıxış etməyin, birliyə nail olmağın, eyni zamanda, dünyaya inteqrasiyanın vacibliyinə işarə etdi. Azərbaycan uzun əsrlərdir İslam sivilizasiyasının əsas mərkəzlərindən biridir və bu gün dövlətimiz islamın dəyərlərinə həssas münasibət bəsləyir, təbliğinə, təşviqinə böyük qayğı ilə yanaşır. Ekspertlər vurğulayırlar ki, Azərbaycanın qlobal əhəmiyyətli bir sıra mühüm forumların təşkilatçısı kimi çıxış etməsi də bunu təsdiqləyir. Ekspertlərin fikrincə, BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumu xüsusi qeyd edilməlidir.

Ənənəvi Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu və böyük uğurla keçən bir çox tədbir, Roma Papasının Azərbaycana səfəri və səfər zamanı verdiyi bəyanatların yadda qalan tarixi məqamları əks etdirdiyini deyən ekspertlərin fikrincə, Azərbaycanda 2016-cı ilin “Multikulturalizm İli” elan edilməsi də çox böyük məna kəsb edir.

Prezident İlham Əliyevin siyasi xəttinin ölkə daxilindəki bütün konfessiya və millətlərə bərabər şəkildə paylanmasının xüsusi əhəmiyyəti var.

Ekspertlər qeyd edirlər ki, bu gün İslam ölkələrində baş verən hadisələr, onların qarşısında duran çağırışlar bu ölkələrin həmrəyliyinə aktual məsələyə çevirir.

Bu gün yenə də Azərbaycandan İslam dünyasına həmrəylik çağırışları edilir. Fikrimizcə, bu çağırışlar nəhayət ki, öz bəhrəsini verəcək və İslam dünyası həmrəyliyə nail olacaq.